

from: <https://www.saflii.org/za/cases/ZACC/2023/41.html> [in English].

15. New Nation Movement v President of the Republic of South Africa and Others. Retrieved from: <https://www.concourt.org.za/index.php/judgement/362-new-nation-movement-npc-and-others-v-president-of-the-republic-of-south-africa-and-others-council-for-the-advancement-of-the-south-african-constitution-as-amicus-curiae-cct110-19> [in English].

Стаття надійшла до редакції: 12.11.2025

УДК 347.73:336.22

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-193-199

Гринь Ілля Олегович,

аспірант кафедри державно-правових дисциплін,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ilyagrin@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-1367-5472

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ У МЕЖАХ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯННЯ ТА АНАЛІЗ

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз особливостей правового регулювання порядку звернення стягнення на віртуальні активи в межах примусового виконання судових рішень в Україні та країнах Європейського Союзу. Автор обґрунтовує актуальність дослідження стрімким розвитком електронної комерції та зростанням ролі криптовалют, що підтверджується високим місцем України у Глобальному індексі впровадження криптовалют (8 місце за даними 2025 року).

У роботі проаналізовано сучасний стан українського законодавства, зокрема Закон України «Про віртуальні активи», який фактично легалізує цифрові активи, проте залишається нечинним через відсутність податкових змін. Висвітлено ключові виклики, що стоять перед вітчизняною системою примусового виконання: відсутність механізмів централізованого зупинення операцій, складнощі з ідентифікацією власників криптоактивів та ризики втрати доступу до «холодних гаманців».

Окрему увагу приділено зарубіжному досвіду. Розглянуто Регламент (ЄС) 2023/1114 (MiCA), а також специфічні підходи Естонії, Франції та Німеччини. Автор виокремлює два основні підходи: звернення стягнення на криптовалюту як на кошти, що знаходяться у третіх осіб (бірж чи емітентів), та їх арешт як фіатних грошей. Доведено, що досвід Франції та ФРН щодо арешту грошових вимог до торговельних майданчиків є перспективним для імплементації в Україні.

На основі аналізу судової практики встановлено, що попри законодавчі прогалини, українські суди вже визнають віртуальні активи об'єктами цивільних прав, накладаючи на них арешти у кримінальних провадженнях та враховуючи їх при поділі майна подружжя. Зроблено висновок про необхідність розробки чіткого процесуального порядку виявлення, арешту та конвертації віртуальних активів у національну валюту для забезпечення ефективного виконання судових рішень майнового характеру.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, примусове виконання судових рішень, державний виконавець, блокчейн, цифрові речі, правовий режим, європейське законодавство, арешт майна, фіатні гроші.

Grin I. LEGAL REGULATION OF THE PROCEDURE FOR FORECLOSURE ON VIRTUAL ASSETS WITHIN THE LIMITS OF FORCED ENFORCEMENT OF COURT DECISIONS IN UKRAINE AND EUROPEAN UNION COUNTRIES: COMPARISON AND ANALYSIS

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the features of the legal regulation of the procedure for imposing fines on virtual assets within the framework of the enforcement of court decisions in Ukraine and the countries of the European Union. The author justifies the relevance of the study by the rapid development of e-commerce and the growing role of cryptocurrencies, which is confirmed by the high position of Ukraine in the Global Cryptocurrency Implementation Index (8th place according to 2025 data).

The paper analyzes the current state of Ukrainian legislation, in particular the Law of Ukraine "On Virtual Assets", which actually legalizes digital assets, but remains in force due to the lack of tax changes. The key challenges facing the domestic enforcement system are highlighted: the lack of mechanisms for centralized suspension of transactions, difficulties in identifying crypto-asset owners, and the risks of losing access to "cold wallets".

Special attention is paid to foreign experience. Regulation (EU) 2023/1114 (MiCA) is considered, as well as the specific approaches of Estonia, France, and Germany. The author identifies two main approaches: enforcement of cryptocurrencies as funds held by third parties (exchanges or issuers) and their seizure as fiat money. It is proven that the experience of France and Germany in the seizure of monetary claims to trading platforms is promising for implementation in Ukraine.

Based on the analysis of judicial practice, it was established that, despite legislative gaps, Ukrainian courts already

recognize virtual assets as objects of civil rights, imposing seizures on them in criminal proceedings and taking them into account when dividing marital property. The conclusion is made about the need to develop a clear procedural order for the detection, seizure and conversion of virtual assets into national currency to ensure the effective execution of court decisions of a property nature.

Key words: virtual assets, cryptocurrency, forced execution of court decisions, state bailiff, blockchain, digital things, legal regime, European legislation, seizure of property, fiat money.

Постановка проблеми. Швидкий темп розвитку світової економіки, вплив глобалізації та зростання рівня торгівлі за допомогою інтернету (електронна комерція) зумовили появу та подальший розвиток електронних коштів та віртуальних активів. Україна у цьому не стала виключенням. Однак, повномасштабна російська агресія та, як наслідок, запровадження воєнного стану сповільнило цей процес.

Сьогодні стан криптовалюти та віртуальних активів у законодавстві є невизначеним та необґрунтованим. З прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про віртуальні активи» ситуація з фактичною їх легалізацією дещо змінилася. Однак, Закон усе ще не набув чинності у зв'язку із відсутністю змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

Однак, відсутність законодавчого регулювання не заважає фактичному використанню віртуальних активів у своїй діяльності. За інформацією зі звіту про географію криптовалют за 2025 рік, розробленим компанією Chainalysis, Україна посідає 8 місце у Глобальному індексі впровадження криптовалют [1]. Згадана обставина свідчить про те, що роль криптовалют у країні досить швидко зростає, що призводить до нагальної необхідності змін до законодавства, зокрема, у сфері примусового виконання судових рішень.

Окрім того, сучасне законодавство, навіть попри наявність фактичного визначення віртуальних активів, фактично не дозволяє ввести їх (зокрема криптовалют) у цивільний оборот; не надає можливості для їх оподаткування та фактичної реалізації для «обміну» їх на грошові кошти виражені у національній валюті, що є важливим для виконання судових рішень майнового характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми впровадження віртуальних активів у національне законодавство приділяють вагу велика кількість вчених, як юристів, так й економістів. Так, О. Бутнік-Сіверський й А. Ткаченко надали чіткого визначення поняттю «віртуальні активи»; визначили його ознаки. В. Левицький та С. Радинський визначили роль віртуальних активів у державному управлінні; позитивні сторони їх легалізації, включно з наповненням державного бюджету (Нормативно-правове регулювання ринку криптовалют та діяльності криптобірж в Україні та світі). Німецький дослідник Дж. Шольц визначив основні проблеми законодавства ФРН у зверненні стягнення на такі активи («Криптовалюти: засіб платежу, об'єкт спекуляції чи ніщо? Цивільно-правова та наглядово-правова кваліфікація, а також потреба та можливі шляхи регулювання»). Вагомої ролі у дослідженні проблеми віртуальних активів приділив Національний банк України, який неодноразово у своїх роз'ясненнях та постановах визначав віртуальні активи, як цифрові речі, які не відносяться до грошей, цінних паперів, фізичних речей тощо.

Метою статті є виділення основних детермінант у зверненні стягнення на віртуальні активи та електронні гроші при примусовому виконанні судового рішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття Закону України «Про віртуальні активи» викликало в суспільстві хвилю обговорень щодо контролю з-боку держави за фінансовими активами громадян. Міністерство цифрової трансформації України неодноразово роз'яснювало, що прийняття згаданого закону направлено не на контроль громадян з боку фіскальних правоохоронних органів чи органів та осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, а саме на захист від недобросовісної конкуренції, шахрайства; захист прав споживачів та «визначені чітких правил гри» [2]. Окрім того, Закон надає визначення віртуального активу як об'єкта цивільних прав; встановлює коло учасників ринку віртуальних активів; їх статус і правовий режим, що фактично дозволяє ввести його до цивільного обороту та в повній мірі користуватися своїм правом власності на них.

Однак, Закон «Про віртуальні активи» усе ще не набрав законної сили, тож актуальним визначенням віртуального активу є термін, встановлений п.13 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а саме як «цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [3].

Як зазначає А. Ткаченко, віртуальні активи є не більше, ніж набором криптографічного коду, що несе інформацію про коін (одиницю виміру таких активів). Віртуальні активи не можуть існувати у фізичній формі; їх неможливо якимось чином фізично оцінити (відчутти, побачити). Вони існують виключно у цифровій формі за рахунок технології блокчейн [4, с. 281].

У свою чергу О. Бутнік-Сіверський визначає віртуальні активи як «цифрове вираження вартості, нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, виражене сукупністю даних в електронній формі, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [5, с. 99].

Окремої уваги слід приділити дослідженню криптовалют. Не зважаючи на фактичну їх схожість на

електронні гроші (наявність міри вартості, можливість розрахунку за товари/послуги, здатність до накопичення тощо), Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг не визнають їх як платіжний засіб, електронні гроші чи цінні папери [6].

У своїх рішеннях Національний Банк України неодноразово наголошував, що криптовалюти є за своєю суттю віртуальними активами та підпадають під регулювання статті 179¹ Цивільного кодексу України як цифрові речі. Однак, вони не є ні платіжним засобом, ні цифровою валютою, ні цінними паперами чи грошовим сурогатом [7]. Саме така природа криптовалюти значно ускладнює порядок звернення стягнення на них.

Невизначеність криптовалют для українського законодавства створює ряд викликів, що значним чином впливають на звернення стягнення на них. До таких викликів можна віднести: відсутність можливості доступу до рахунків боржника без його згоди; неможливість централізованого зупинення операцій за криптовалютним рахунком; відсутність механізмів виявлення, розкриття інформації, списання за рахунками; відсутність чіткого механізму підтвердження власності за боржником тих чи інших криптоактивів; ризик втрати носія інформації (криптогаманця) і як наслідок втрати доступу до нього [8, с. 411]. Окрім того, відсутній чіткий механізм, який дозволяє конвертувати криптовалюту у національну валюту для подальшого перерахування коштів стягувачу за судовим рішенням.

Однак, українське законодавство все ж дозволяє фактичне накладення арешту на криптоактиви, зокрема підозрюваний у вчиненні кримінального правопорушення. Так, суди своєю ухвалою, за клопотанням органу досудового розслідування, неодноразово допускали накладення арешту на криптовалюту, що знаходиться на криптовалютному рахунку біржі і може бути доказом вчинення зазначеного правопорушення, зокрема у справах № 757/41966/21-к; № 753/20849/24; № 639/3267/25 тощо.

Як зазначають В. Левицький та С. Радинський, чітке регулювання обліку криптовалют та контроль за операціями з ними дозволить не лише збільшити рівень довіри до віртуальних активів, як майна, а й вплине на збільшення податкових надходжень до бюджету країни [9, с. 39]. Згадана інформація може бути отримана державними чи приватними виконавцями шляхом безпосереднього електронного обміну з органами ДФС і дозволить швидше виявляти майно боржника, виражене у віртуальних активах, зокрема криптовалютах. Окрім того, така процедура дозволить визначити реальну платоспроможність боржника та стимулюватиме боржника до виконання судового рішення іншим майном чи фіатними грошовими коштами.

Якщо українське законодавство фактично визнає віртуальні активи, більшою мірою в межах протидії фінансуванню тероризму та відмиванню доходів, ніж легалізації їх у межах цивільного обороту; Європейський Союз вживає активних заходів щодо впровадження віртуальних активів у цивільний оборот.

На загальноєвропейському рівні вагомої ролі відіграє Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів. Цей нормативно-правовий акт визначає порядок діяльності осіб, що здійснюють діяльність з роздрібною торгівлю криптоактивами; порядок інформування потенційних власників криптовалют; технологію, що застосовується для них; а також взаємодію між власником віртуальних активів та їх продавцем у сфері прав споживачів [10].

У межах примусового виконання судових рішень, можливість отримання інформації про власників криптоактивів, як від фіскальних органів країни-члена ЄС, так і від безпосереднього продавця чи емітента. Однак, можливість знаходження активів боржника не означає автоматичне звернення стягнення на них, що законодавець залишає поза увагою.

Прийняття Регламенту 2023/1114 хоч і надало поштовх до легалізації криптовалют на територіях країн Європейського Союзу, проте кожна країна обрала свій шлях до імплементації положень про віртуальні активи у власне законодавство.

Так, однією з перших країн, що наважились на фактичну легалізацію віртуальних активів є Естонська Республіка. Починаючи з 2017 року криптовалюту, або ж віртуальну валюту (*virtuaalvääringu*) визначено «як вартість, представлена в цифровій формі, що передається цифровим способом, зберігається або є предметом торгівлі та яку фізичні або юридичні особи приймають як платіжний інструмент, але це не є законним платіжним засобом будь-якої країни або фондів» [11, с. 36-37]. Згадане визначення віртуальної валюти дозволило значно підвищити потенціал країни для інвесторів та бізнесу. Окрім того, Естонія стала однією з перших країн, яка фактично легалізувала обмін криптовалют на фіатні гроші. Так, сервіс Payeer Exchange став одним із найвідоміших систем для зберігання та обміну криптовалют. Окрім цього, на території країни також функціонують ряд сервісів для обміну, зберігання та торгівлі віртуальними активами, як от WhiteBIT (криптовалютна біржа) чи Bitcoin Global (майданчик для обміну віртуальних активів) тощо.

Фактичне введення у цивільний оборот віртуальних валют, хоч і дозволило судовому виконавцю отримувати інформацію про їх наявність чи відсутність у боржника, їх вартість, а також тип; проте, списання їх з рахунку та перерахування стягувачу для виконання судового рішення є неможливим, оскільки законодавство не містить конкретного механізму, який би дозволив це зробити. Можливість виявлення криптоактивів може бути цікавою виключно для встановлення фактичної платоспроможності боржника, а також потенційного застосування заходів примусового характеру для примушування виконати судові рішення.

Актуальним у зверненні стягнення на віртуальні активи є також досвід Французької Республіки.

Рішенням Комерційного суду Нантерра від 26 лютого 2020 року № 2018F00466 (Tribunal de commerce de Nanterre, 6ème Chambre, 26 février 2020, n° 2018F00466), визначено, що віртуальні активи (зокрема криптовалюта Bitcoin) є взаємозамінним матеріальним активом. Згадана судова практика допомогла визначити порядок звернення стягнення на криптовалюти у порядку арешту вимог щодо арешту грошових сум, інакше кажучи у порядку звернення стягнення на заборгованість боржника. У такому разі, відповідно до Цивільного виконавчого кодексу Франції, судовий виконавець зобов'язаний направити третій особі, яка має грошові зобов'язання перед боржником, постанову про арешт (L'acte de saisie emporte), наслідком якої є негайне переуступлення права вимоги. У свою чергу, така особа зобов'язана повідомити кредитору «про обсяг своїх зобов'язань перед боржником, а також про умови, які можуть на них вплинути, та, якщо це можливо, про будь-які попередні переуступки дебіторської заборгованості, делегування, застави або арешти» [12].

Оскільки, у випадку продажу криптовалют, саме біржа є третьою особою, що має зобов'язання перед боржником (виражені у криптовалюти), на неї покладений обов'язок повідомити про тип криптовалюти, її вартість, виражену у національній валюті, її фактичну кількість тощо. Однак, згадане правило можливо застосувати виключно у випадку, коли біржа зареєстрована на території Французької Республіки, а відповідно діє за її законодавством.

Схожа ситуація існує й у законодавстві Федеративної Республіки Німеччина. Віртуальні активи в країні є офіційним банківським інструментом і можуть класифікуватися як:

- віртуальний платіжний засіб (використовуються виключно як платіжний засіб);
- електронні цінні папери (регулюються законодавством щодо торгівлі цінними паперами і вносяться до окремого реєстру);
- віртуальні активи, що не прив'язані до певних матеріальних активів (такі віртуальні активи не відносяться до попередніх видів і розглядаються у конкретному випадку) [13].

Відповідно до класифікації віртуального активу, звернення стягнення на них здійснюється у відповідності до кожного випадку. Вони можуть бути реалізовані як цінні папери, шляхом проведення електронного аукціону, або ж конвертовані у національну валюту, у випадку якщо їх вартість прив'язана до окремої фіатної валюти, або ж дорогоцінного металу.

Однак, питання звернення стягнення на інші віртуальні активи, зокрема криптотокени все ще не врегульовано законодавством. Як зазначає Дж. Шольц, звернення стягнення на такі криптовалюти можливе лише у випадку, коли існує право, що є похідним від неї. Інакше кажучи, звернення стягнення на такі віртуальні активи можливе лише у порядку та спосіб передбачений статтями 828-829 Цивільного процесуального кодексу ФРН, а саме шляхом накладення судом арешту на грошову вимогу. Такий спосіб є можливим у випадку доведення факту наявності договірних відносин між боржником за судовим рішенням і третьою особою (біржею, емітентом, банком тощо) [11, с. 26].

У випадку доведення факту наявності договірних відносин і грошової вимоги між згаданими особами, суд фактично забороняє боржнику розпоряджатися власними віртуальними активами до моменту повного фактичного виконання.

Ураховуючи специфіку віртуальних активів, кожна країна встановлює власний порядок і спосіб звернення стягнення на неї. Проте, спільною проблемою все ще залишається невизначеність у зверненні стягнення на холодні гаманці як засоби зберігання віртуальних активів. Їхні технічні особливості, зокрема наявність автономності, фізичного вираження (у більшості випадків ним є саме апаратний ключ), незалежність від третіх осіб (бірж, банків тощо) створює перепони до звернення стягнення на них. У той же час, обмеженість у законодавчо встановлених засобах виконання судового рішення та їх формалізованість сприяє до використання віртуальних активів як способу ухилення від виконання судових рішень [8, с. 411].

Проблема невизначеності віртуальних активів створює також проблему у зверненні стягнення на них. У цьому випадку слушне зауваження висловлює Р. Майданик, який вважає, що на сьогодні основною проблемою визначення віртуальних активів є пошук об'єкту права, до якого можливо їх прирівняти. Віртуальні активи не є грошима, оскільки не містять у собі вираження у національній чи іноземній валюті; вони не є цінними паперами, оскільки не мають окремого центрального депозитарію, а відповідно не створюють права вимоги [14, с. 120].

На сьогодні законодавець визначає віртуальні активи як цифрові речі, або нематеріальне благо, що має майнову цінність [15]. Отже, Цивільний кодекс України передбачає, що порядок звернення стягнення на віртуальні активи повинен бути подібним до звернення стягнення на майно. Однак, такий підхід усе ще не визначає чи є віртуальні активи майном чи сукупністю майна (як це існує у Канаді чи Великій Британії), або ж майновими правами та обов'язками (за прикладом Французької Республіки та Республіки Естонія).

Однак, не зважаючи на проблеми у визначенні віртуальних активів, судова практика все частіше визнає їх (зокрема криптовалюти), як предмет договору та об'єкт звернення стягнення.

Так слідчими суддями досить часто приймаються рішення про арешт майна у межах кримінальних проваджень. Зокрема, слідчим суддею Голосіївського районного суду міста Києва у справі № 752/7557/22 було ухвалено рішення про накладення арешту на активи, які знаходяться на електронних гаманцях, а також зобов'язання криптобіржі забезпечити повернення або перевипущення віртуальних активів потерпілій [16]. Схожа Ухвала була постановлена слідчим суддею Святошинського районного суду м. Києва у справі №

759/3228/25 щодо накладення арешту на віртуальні активи та заборону проведення операцій, що приведуть до зменшення залишку віртуальних активів (криптовалюти) на криптогаманцях [17].

Аналогічна ситуація наявна у рішеннях суду у цивільних справах, зокрема у спорах щодо поділу майна. Так, своїм рішенням суд фактично визнав, що віртуальні активи можуть мати статус спільного сумісного майна та можуть підлягати поділу [18].

Висновки. Стрімкий розвиток технологій, значний обсяг обміну інформацією, розповсюдження інтернету спричинили активне зростання віртуальних активів, зокрема криптовалют в Україні та світі. Сьогодні все більше людей використовують віртуальні активи як засіб розрахунку за угодами, зберігання активів, торгівлі тощо. Однак, поширення криптовалют призвело до того, що боржники все частіше почали їх використовувати для ухилення від виконання судових рішень. Сьогодні країни Європейського Союзу активно розробляють шляхи впровадження у цивільних обіг віртуальних активів, а також порядок звернення стягнення на них у межах судових рішень.

Аналізуючи довід європейських країн у процесі виконання судових рішень за рахунок віртуальних активів, слід зазначити, що відсутній єдиний підхід до звернення стягнення на них. У деяких країнах, як Франція чи ФРН, існує підхід до звернення стягнення на криптовалюту, як кошти, що знаходяться у третіх осіб. Згаданий підхід забезпечується завдяки взаємодії судового виконавця у зборі інформації про наявні рахунки, суми коштів тощо та суду, що приймає рішення про таке звернення стягнення. Інший підхід на прикладі Естонії, полягає в арешті віртуальних активів як фіатних грошей. Однак, на практиці, такий підхід існує лише як спосіб арешту згаданих активів, а не безпосереднього стягнення їх у рахунок погашення боргу. Також, відкритим залишається питання взаємодії з холодними гаманцями, які є фізичним сховищем віртуальних валют.

Український досвід звернення стягнення на віртуальні активи на сьогодні відсутній у зв'язку із фактичним зупиненням процесу легалізації віртуальних активів. На сьогодні, прийнятий Верховною Радою Закон України «Про віртуальні активи» не набрав чинності у зв'язку з відсутністю змін до податкового законодавства щодо оподаткування таких активів. Окрім того, відсутні напрацювання стосовно примусового виконання рішень, пов'язаних з віртуальними активами; не розроблено порядок виявлення і звернення стягнення на них; відсутня можливість контролю за їх передачею, конвертацією тощо.

Проте, процес визнання віртуальних активів є доволі актуальним, про що свідчить стала судова практика. Окрім того, прийняття окремого закону та внесення змін до Цивільного кодексу України сприятиме поступовому введенню у цивільний обіг віртуальних активів та відповідно дозволить законодавцю, державним і приватним виконавцям розробити сталий порядок звернення стягнення на них, що забезпечить підвищення рівня виконання судових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. The 2025 Global Adoption Index: India and the United States Lead Cryptocurrency Adoption. *Chainalysis Team*. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2025-global-crypto-adoption-index/>.
2. Розвінчуємо міфи про законопроект “Про віртуальні активи”. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/rozvinchujemo-mifi-pro-zakonoproekt-pro-virtualni-aktivi> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 9 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
4. Ткаченко А. Механізм звернення стягнення на віртуальні активи боржника у разі оголошення його банкрутом. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 1. С. 279–291. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2024.01.279>
5. Бутнік-Сіверський О. Б. Цифрові та віртуальні активи: методологія, правові аспекти, нематеріальні ресурси. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2024. № 2. С. 94–104. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/44986>
6. Національний банк України. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava-finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kriptovalyut-v-ukrayini> (дата звернення: 17.11.2025).
7. Про розгляд результатів проведеного поглибленого аналізу щодо установи, яка потенційно здійснює безліцензійну діяльність з використанням вебсайту сервісу “BitCapital” : Рішення Правління Нац. банку України від 04.02.2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_04022025_33-rsh (дата звернення: 17.11.2025).
8. Щербак С., Репін Д. Електронні гроші та віртуальні активи в умовах цифровізації виконавчого провадження. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2025. № 33. С. 403–416. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb33202533264>
9. Левицький В. О., Радинський С. В., Радинська С. С. Нормативно-правове регулювання ринку криптовалют та діяльності криптобірж в Україні та світі. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3. С. 38–43. URL: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.4>

10. On markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 : Regulation (EU) of the European Parliament and of the Council of 31.05.2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj/eng>.

11. Некіт К. Напрями змін у правовому регулюванні обігу криптоактивів: аналіз зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2022. № 1. С. 33–44. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.033>

12. Code des procédures civiles d'exécution : du 01.06.2012 : dernière mise à jour : 16 décembre 2025. URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000025024948/LEGISCTA000025025802/.

13. Kryptotoken. BaFin. URL: https://www.bafin.de/DE/Aufsicht/FinTech/Geschaeftsmodelle/DLT_Blockchain_Krypto/Kryptotoken/Kryptotoken_node.html.

14. Майданик Р. А. Віртуальна валюта в цивільному праві України: стан, тенденції, перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25, № 2. С. 114–129. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprmu-2-2018-r/virtualna-valyuta-v-tsyvilnomu-pravi-ukrayini-stan-tendentsiyi-perspektivi>

15. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 18 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

16. Ухвала про арешт майна Голосіївського районного суду міста Києва від 08.11.2022 у справі № 752/7557/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107216946>.

17. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 13.02.2025 у справі № 759/3228/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125132542>.

18. Рішення Київського районного суду м. Харкова від 06.11.2023 у справі № 953/4882/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114681783>.

REFERENCES:

1. Chainalysis Team. (2025). *The 2025 Global Adoption Index: India and the United States Lead Cryptocurrency Adoption*. Chainalysis. <https://www.chainalysis.com/blog/2025-global-crypto-adoption-index/>

2. Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrainy. (2025). *Rozvinchuemo mify pro zakonoproiekt "Pro virtualni aktyvy"* [Debunking myths about the draft law "On Virtual Assets"]. <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/rozvinchuemo-mifi-pro-zakonoproiekt-pro-virtualni-aktivi> [in Ukrainian].

3. *Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shliakhom, finansuvanniu terorizmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia* [On preventing and combating legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] No. 361-IX (2019, as of Jan 9, 2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].

4. Tkachenko, A. (2024). Mekhanizm zvernennia stiahnennia na virtualni aktyvy borzhnyka u razii oholoshennia yoho bankrutom [Mechanism of foreclosure on virtual assets of the debtor in case of declaring him bankrupt]. *Ekonomichnyi analiz* [Economic Analysis], 34(1), 279–291. <https://doi.org/10.35774/econa2024.01.279> [in Ukrainian].

5. Butnik-Siverskyi, O. B. (2024). Tsyfrovi ta virtualni aktyvy: metodolohiia, pravovi aspekty, nematerialni resursy [Digital and virtual assets: methodology, legal aspects, intangible resources]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti* [Theory and Practice of Intellectual Property], (2), 94–104. <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/44986> [in Ukrainian].

6. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). *Spilna zaiava finansovykh rehuliatoriv shchodo statusu kryptovaliut v Ukraini* [Joint statement of financial regulators on the status of cryptocurrencies in Ukraine]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava-finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kriptovaliut-v-ukrayini> [in Ukrainian].

7. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). *Pro rozhlid rezultativ provedenoho pohlybenoho analizu shchodo ustanovy, yaka potentsiino zdiisniuie bezlitsenziinu diialnist z vykorystanniam vebsaitu servisu "BitCapital"* [On the consideration of the results of an in-depth analysis of the institution that potentially carries out unlicensed activities using the "BitCapital" service website]: Rishennia Pravlinnia [Decision of the Board] No. 33-rsh. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_04022025_33-rsh [in Ukrainian].

8. Shcherbak, S., & Riepin, D. (2025). Elektronni hroshi ta virtualni aktyvy v umovakh tsyfrovizatsii vykonavchoho provadzhennia [Electronic money and virtual assets in the conditions of digitalization of enforcement proceedings]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia* [Theoretical and Applied Issues of State-Building], (33), 403–416. <https://doi.org/10.35432/tisb332025333264> [in Ukrainian].

9. Levytskyi, V. O., Radynskyi, S. V., & Radynska, S. S. (2023). Normatyvno-pravove rehuliuвання rynku kryptovaliut ta diialnosti kryptobirzh v Ukraini ta sviti [Regulatory and legal regulation of the cryptocurrency market and the activity of crypto exchanges in Ukraine and the world]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], (3), 38–43. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.4> [in Ukrainian].

10. On markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937: Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council (2023). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj/eng>

11. Nekt, K. (2022). Napriamy zmin u pravovomu rehuliuванні obihu kryptoaktyviv: analiz zarubizhnoho dosvidu [Directions of changes in the legal regulation of crypto-assets circulation: analysis of foreign experience]. *Ekonomika ta pravo* [Economics and Law], (1), 33–44. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.033> [in Ukrainian].

12. *Code des procédures civiles d'exécution* [Code of Civil Enforcement Procedures] (2012, as of Dec 16, 2025). https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000025024948/LEGISCTA000025025802/ [in French].

13. BaFin. (n.d.). *Kryptotoken* [Crypto tokens]. https://www.bafin.de/DE/Aufsicht/FinTech/Geschaeftsmodelle/DLT_Blockchain_Krypto/Kryptotoken/Kryptotoken_node.html [in German].

14. Maidanyk, R. A. (2018). Virtualna valiuta v tsyvilnomu pravi Ukrainy: stan, tendentsii, perspektyvy [Virtual currency in the civil law of Ukraine: state, trends, prospects]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine], 25(2), 114–129. <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprmu-2-2018-r/virtualna-valyuta-v-tsyvilnomu-pravi-ukrayini-stan-tendentsiyi-perspektivi> [in Ukrainian].

15. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy* [Civil Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy [Code of Ukraine] No. 435-IV (2003, as of Nov 18, 2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

16. Holiivskyi District Court of Kyiv City. (2022). *Ukhvala pro arest maina* [Ruling on the seizure of property]: Case No. 752/7557/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107216946> [in Ukrainian].

17. Sviatoshynskyi District Court of Kyiv City. (2025). *Ukhvala* [Ruling]: Case No. 759/3228/25. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125132542> [in Ukrainian].

18. Kyivskyi District Court of Kharkiv City. (2023). *Rishennia* [Decision]: Case No. 953/4882/23. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114681783> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 12.11.2025

УДК 341.231.14

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-199-203

Мартінова Анна Миколаївна,

викладач кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління

Донецького державного університету внутрішніх справ

annboyko31@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8581-4213

КОЛЕКТИВНІ ПРАВА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті здійснено комплексний аналіз колективних прав людини як складової системи міжнародного права прав людини. Розкрито теоретико-правові підходи до розуміння колективних прав, їх правову природу та місце у співвідношенні з індивідуальними правами людини. Обґрунтовано, що формування колективних прав пов'язане з еволюцією концепції прав людини та появою прав третього покоління, зумовлених глобальними викликами сучасності, зокрема збройними конфліктами, міграційними процесами, екологічними загрозами та необхідністю захисту прав народів, національних меншин і корінних народів.

Проаналізовано основні ознаки колективних прав людини, серед яких особливий суб'єктний склад, колективний характер об'єкта правового захисту, а також залежність їх реалізації від узгоджених дій держав і міжнародного співтовариства. Значну увагу приділено міжнародно-правовому закріпленню колективних прав у положеннях Статуту ООН, міжнародних договорах і деклараціях у сфері прав людини, а також практиці міжнародних судових і квазісудових органів.

Зроблено висновок про необхідність подальшого розвитку міжнародно-правових механізмів захисту колективних прав та формування цілісної концепції їх місця у системі міжнародного права прав людини.

Ключові слова: права людини, міжнародне право, покоління прав людини, третє покоління прав людини, колективні права.

Martynova A. COLLECTIVE RIGHTS IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW

The article provides a comprehensive analysis of collective human rights as a component of the system of international human rights law. It reveals theoretical and legal approaches to understanding collective rights, their legal nature and place in relation to individual human rights. It is substantiated that the formation of collective rights